

Hurum

To områder er undersøkt botanisk. Det ene ble funnet å ha lav botanisk verdi (Selvik), og er ikke undersøkt kulturhistorisk. Skjøttelvik ble funnet å ha høy botanisk verdi (strandeng, beite), men bare middels kulturhistorisk verdi.

Kongsberg

Syv områder er undersøkt. Av disse ble ett funnet å ha lav botanisk verdi (Hedenstad-Volden), men høy kulturhistorisk verdi (se Fylkesmannen i Buskerud 1994). Hoensetra ble funnet å ha høy botanisk verdi, men ble ikke undersøkt kulturhistorisk. Rønsetra og Flenderud ble funnet å ha høy botanisk verdi, men lav eller middels kulturhistorisk verdi. Storåsen, Sagvollen og Rajesetrene ble funnet å ha høyest samlet verdi og er omtalt her.

Storåsen

Undersøkelse

Botanikk: JEE, Bård Engelstad. Kulturhistorie: OP.

Beliggenhet

Kartblad M711: 1714 II

UTM: NM 35 15

H.o.h.: 320 m.

Vegetasjonsregion: Sørboreal region

Landskapsregion: Lavlandsdalføra i Telemark, Buskerud og Vestfold (Lågendalen)

Beskrivelse

Området utgjøres av en markert ås på vestsiden av Kongsberg by. Kongsbergs historie er knyttet til Kongsberg Sølvverk. Sentralt i det overordnede landskapsrommet ligger et omfattende skogs- og fjellterreng, som strekker seg fra tettbebyggelsen i dalbunnen og vestover opp mot Jonsknuten. Det var i disse åsene de store sølvforekomstene ble funnet. Høyt og fritt over byen ligger rester etter gamle jordlapper, vakkert omkranset av lave steingjerder. Dette er minner fra et gammelt løkkejordbruk, med røtter tilbake til Kongsberg bys og Sølvverkets grunnlegging i 1624.

Biologisk verdifulle kulturmiljøer

1) Slåtteeng: På de gamle løkkene sør for Storåsen, særlig Sannesløkkene og Bergeløkkene. Bergeløkkene, lengs i sør, er i gjengroing.

Ellers finnes potet/grønnsaksåkrer sør i området og flere steder bærer engene preg av å være dyrket, bl. a. helt sør i området.

Vegetasjon og flora

De gamle slåtteengene er stort sett kalkfattige tørrenger som er lite gjødsla, med arter som tjæreblomst, kvastsveve, engnellik, gulmaure, smalkjempe, småengkall, storarve, flekkgrisøre, fjellrapp, knollerteknapp, sølvmore, dvergforlmegei og vårbendel. Innslag av noe mer fuktighetskrevede arter, som hanekam og slåttestarr, finnes enkelte steder.

Hundegress og engreverumpe er dominerende i de dyrkede engene. Ellers er det av varmekjære arter funnet berberis, svarterteknapp og skogskolm og «fjellartene» fjelltimotei og bjønnbrodd.

Historie

De store sølvforekomstene ble funnet i 1623 i øvre Sandsværs utmarksområde. Forekomstene virket så lovende at bergstaden Kongsberg ble grunnlagt av kong Christian IV personlig i 1624.

Allerede i Sølvverkets eldste tid begynte arbeiderne å rydde og gjerde inn jordstykker for å skaffe seg et tilskudd til husholdningen. I utgangspunktet eide arbeiderne jordlappene som de selv hadde ryddet, men de måtte svare en årlig avgift til Sølvverket. I 1769 fantes det 246 inngjerdede jordlommer som ble brukt av bergverksarbeiderne på Kongsberg.

Ved kongelig resolusjon av 14. mars 1769 ble det fastslått at løkkebesitterne skulle betale en årlig avgift til bergkassen, og at de skulle sørge for at hver løkke ble innhegnet med steingjerder. Denne bestemmelsen fikk stor betydning for landskapsbildet. Årsaken var Sølvverkets monopol på skog- og trevirke. Også ferdselsveier ble inngjerdet med stein.

Løkkene lå på begge sider av Lågen, der det på østsiden lå private eiendommer. På Lågens vestside strakte løkkelandskapet seg sør og vest for byens bebyggelse, mange av dem langt oppe i åsen. Løkkenes størrelse varierte fra 30 til over hundre meters lengde og bredde.

Avlingen fra løkkene var til god hjelp for mange gruvearbeiderfamilier, særlig under Sølvverkets dårligere perioder.

Løkkene var typisk for Kongsberglandskapet fram til ca. 1960, og enkelte har vært drevet helt opp til vår tid. I den senere tid ble det særlig dyrket gress, poteter og litt korn (bygg, havre).

Kulturminner

På Storåsen finner en løkker i alle gjengroingsstadier, fra fortsatt lysåpne enger til mørke, skyggelagte skogsflater. Den gamle innmarks- og veistrukturen er godt synlig i dagens gjengrodd skoglandskap, på grunn av steingjerdene. Området er et godt eksempel på hvor omfattende inngjerdingen var i skillet mellom innmark og utmark. Andre steder er spor etter dette skillet ofte forsvunnet, fordi skigard og gjerder av treverk er råtnet ned.

Det er særlig de gamle løkkene ved Håvet som har et omfattende nettverk av gamle fegater. Det er også her en

Løkkene på Storåsen har stor blomsterprakt. Foto: Oskar Puschmann.

I dag representerer området et av de mest særegne kulturlandskap i Norge, hvor en unik samling av kulturminner knyttet til selve bergverksdriften er bevart.

Inne i dette gamle gruvelandskapet finnes også spor etter et omfattende jordbrukslandskap. Området som helhet vurderes til å ha svært høy kulturhistorisk verdi (****).

Samlet sett vurderes området å ha *regional verdi* i kulturlandskapssammenheng, med overvekt av kulturhistoriske verdier.

finner de best bevarte løkkene. Langs de gamle ferdselsårene ligger løkkene som lysninger i skogen. Løkkenes varierende størrelse og form, i samspill med skogsbryn og spredte tregrupper, danner et meget opplevelsesrikt småskalalandskap. Jordbrukshistorisk sett er særlig Sannesløkkene og Bergeløkkene verdifulle.

Sannesløkkene ligger på høyre siden av veien til Håvet opp fra byen, litt bortgjemt inne i skogen. Løkkene her har ikke vært i drift på ca. 10 år, og løvkrattet rykker fram fra kantene. Bergeløkkene er bedre bevart enn Sannesløkkene, med større areal. De gamle jordbruksarealene har vært i drift inntil nylig. I engene kan en se små bakkemurer og rydningsrøyser. Her står en gammel låve, den eneste som fortsatt er bevart på sitt opprinnelige sted. I det gamle «løkkelandskapet» var slike låver vanlige, og ofte sto det en slik låve på hver løkke. Låven på Bergeløkka ble laftet opp engang på slutten av 1800-tallet.

Verdivurdering

Området kan karakteriseres som et særpreget landskap ut fra følgende kriterier:

- Representativitet (N)
- Særpreg (K)
- Sjeldenhet (K)
- Helhetlig landskap
- Hevd og tilstand (-)
- Friluftsliv og tilgjengelighet
- Estetisk verdi
- Lokalhistorisk verdi

Representativt og middels interessant utvalg av flora og vegetasjon, med enkelte interessante arter. Området vurderes å ha middels til høy botanisk verdi (**(*)).

Område 20

Storåsen kulturlandskap, Kongsberg kommune
Økonomisk kartblad CD 039, 1:17.000

- : avgrensning kulturlandskapsområde
- : avgrensning botanisk interessante områder

Sagvollen

Undersøkelse

Botanikk: JEE, Bård Engelstad. Kulturhistorie: JJ.

Den botanisk registrerte områdene begrenser seg stort sett til eiendommen Løvereiet 100.10.

Beliggenhet

Kartblad M711: 1714 II

UTM: NM 36 03

H.o.h.: 340–360 m.

Vegetasjonsregion: Mellomboreal region

Landskapsregion: Østlandets skogtrakter

(Meheia – Skrim – Luksefjell)

Beskrivelse

Sagvollen ligger i Ljøterudgrenda, som ligger sørvest for hovedbygda i øvre Sandvær. Sagvollen består av 4 bruk, avgrensa av en ganske bratt, skogkledd ås i øst, skog i sør, Ravalsjølva i vest og flat skogsmark i nord. Fylkesvei 85 går gjennom grenda. Berggrunnen i området består av kalk, som forvitrer lett og gir en fruktbar jordbunn med rik flora.

Biologisk verdifulle kulturmiljøer

Slåtteeng: Små partier finnes i kantene av de dyrkede engene. Ned mot veien ligger også en liten slåtteeng. Fortsatt slått. Lite eller ikke gjødsla. Noe gjengroing i kantene. Areal: omtrent 100 x 210 meter.

Vegetasjon og flora

Deler av enga ved veien kan karakteriseres som kalkrik, vekselfuktig eng med arter som hjertegress, storblåfjær, dunkjempe, brudespore og småengkall. Mesteparten av

enga har mer preg av rik fukteng med bl.a. ballblom, hancam, gulstarr, slåtestarr og trådsiv. På engene ved husene finnes små felter med svakt kalkrike tørrenger og bergknauser, med bl.a. prestekrage, smalkjempe, marianøkleblom, bråtestarr, flekkmure, kattedot, fjellrapp og ettårsknavel. Partier med rik fukteng finnes også her.

På vestsiden av veien i den sørlige delen av området er det tidligere registrert en større bestand av veivortemelk, som i de senere årene har avtatt i mengde.

Kulturminner

Sagvollen 100.8:

Tunet består av:

- våningshus, gammelt, restaurert i 1899 og i 1968
 - tømmerlåve med fjøs og stall, gammel
 - stabbur, gammelt
 - bryggerhus fra 1914
- Stor ask og lønn som tuntrær.

Sagvollen 100.9:

Tunet består av:

- våningshus fra 1975
- stabbur
- eldhus/vedskjul, gammelt
- tømmerlåve, gammel

Løvereiet (Sagvollen) 100.10:

Tunet består av:

- våningshus fra 1905
 - bryggerhus, gammelt, flyttet i 1905
 - tømmerlåve, gammel, restaurert i 1895
 - fjøs fra 1912
- Steingjerde, rydningsrøyser i skogkanten.

Stabburet på Sagvollen er et godt eksempel på bebyggelsen på mindre bruk. Foto: Jørn Jensen.

Rajesetrene er truet av gjengroing, i likhet med mange andre skogsetre. Foto: Jørn Jensen.

Løverhagen 100.11:

Tunet består av:

- våningshus fra 1900, påbygd og restaurert i 1973
- stabbur
- bryggerhus fra 1948
- låve fra 1948
- sauefjøs fra 1978

Verdivurdering

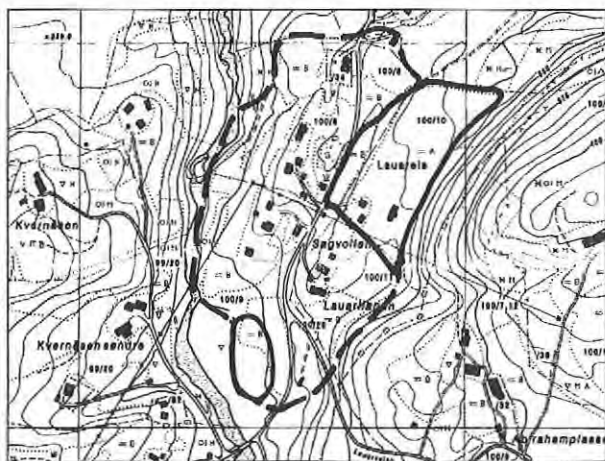
Området kan karakteriseres som et representativt/typisk landskap ut fra følgende kriterier:

- Kontinuitet (N)
- Representativitet (N/K)
- Inngrep/påvirkning
- Helhetlig landskap
- Estetisk verdi

Representativt for kalkområdene i nedre del av fylket. Deler av engene har trolig lang kontinuitet med rik flora. Forekomst av veivortemelk er interessant. Området har høy botanisk verdi (***)

Her er en blanding av gamle og nye bygninger. Med unntak av et par hus lengst nord i området er alle plassert i gårdstun. Både Sagvollen 100.8 og Løvereie 100.10 har hus som klart kan vurderes som verneverdige. Kulturlandskapet har ikke vært utsatt for inngrep i nyere tid, og er i god hevd. Elementer som steingjerde og tuntrær øker verdien. Området har høy kulturhistorisk verdi (***)

Samlet sett vurderes området å ha *lokal verdi* i kulturlandskapssammenheng.

Område 21

Sagvollen kulturlandskap, Kongsberg kommune
Økonomisk kartblad CD 037, 1:10.000

- : avgrensning kulturlandskapsområde
- : avgrensning botanisk interessante områder

Rajesetrene

Undersøkelse

Botanikk: JEE, Bård Engelstad. Kulturhistorie: JJ.

Beliggenhet

Kartblad M711: 1714 III

UTM: NM 32 00

H.o.h.: 500-540 m.

Vegetasjonsregion: Mellomboreal region

Landskapsregion: Østlandets skogtrakter

(Meheia – Skrim – Luksefjell)

Beskrivelse

Rajesetrene ligger i forholdsvis flatt skogsterreng nord-vest for Skrim-masivet. Raje består av flere setre, de fleste forholdsvis samlet på en høyderugg ca. 500 m.o.h nordvest for vannet Laua. Lenger sørvest, i flatere lende, ligger to setre ca. 100 m. fra hverandre, atskilt av skog. Dette er Haugplassetrene. På Haugplassetra 53.14 er vollen delvis gjengrodd og grøfta. Bygningene ligger delvis på vollen, delvis på en liten kolle rett øst for vollen. Ellers står et stort antall hytter i området. Berggrunnen i området består av kalk som forvitrer lett og gir en fruktbar jordbunn med rik flora.

Biologisk verdifulle kulturmiljøer

Beitemark: I hele området, på de gamle setervollene. Sauebeite. Området er flere steder i gjengroing. Areal: 210 x 850 meter. Deler av engene kan ha blitt slått.

Ellers bartreplanting.

Vegetasjon og flora

De gamle setervollene består i hovedsak av relativt rike tørrenger og fuktenger. I tørrengene er det mange steder notert søstermariehånd og marianøkleblom i tillegg til arter som harerug, storblåfjær, flekkgrisøre, dunkjempe og gjeldkarve. Veirubomst, sandarve og vanlig marinøkkel er også funnet i tørrenger. Einer er vanlig i busksjiktet. Stortveblad står enkelte steder i de fuktigere engene. Innslag av bergknaus-samfunn finnes stedvis, med bl.a. småbergknapp. Ellers er det funnet piggstarr og tannrot i området.

De mest interessante engene er avgrenset på kartet. Det er imidlertid også funnet interessante arter utenfor disse delområdene.

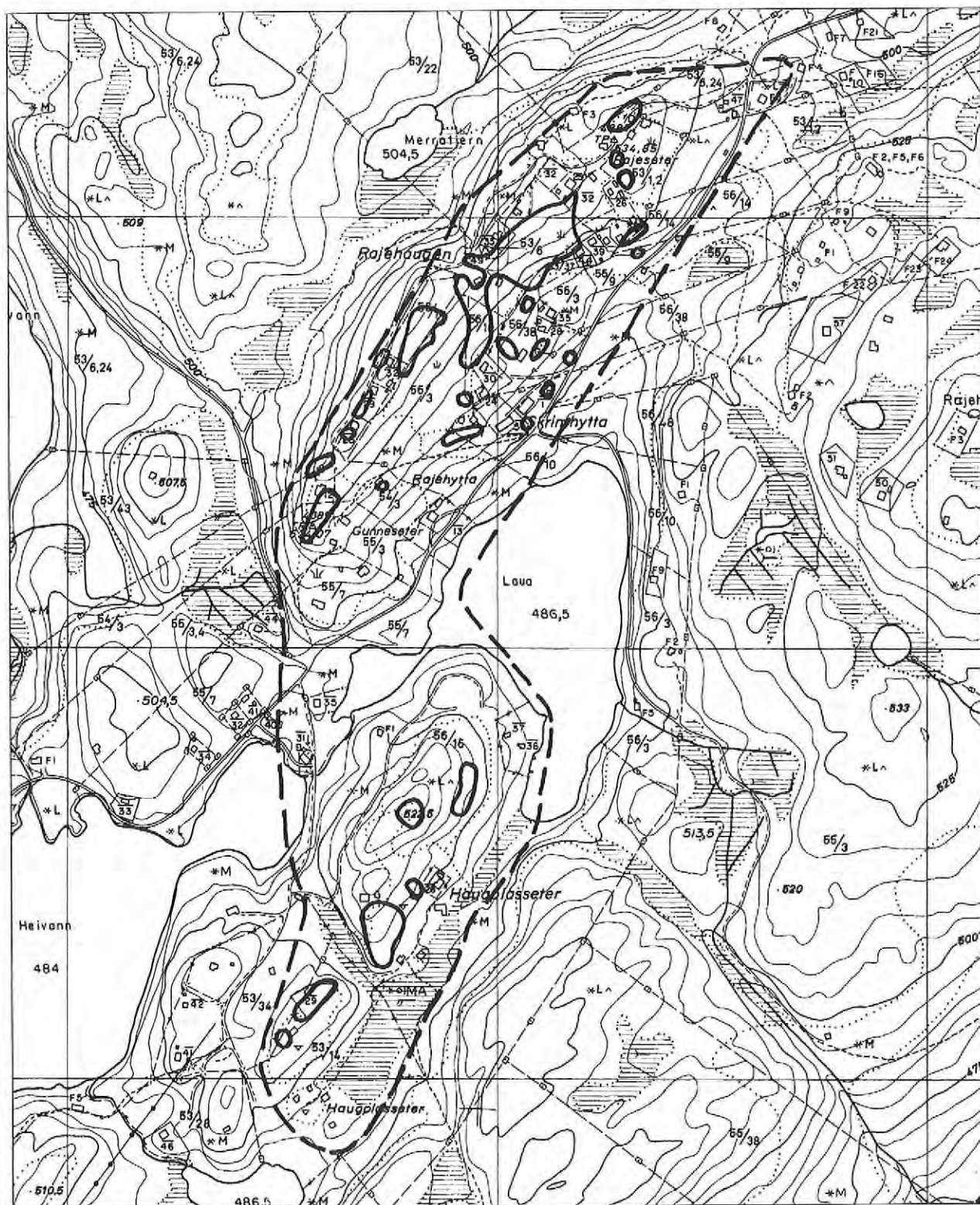
Kulturminner

Haugplassetra 56.16:

- seterbu i tømmer (ialt fire rom).
- stort tømmerfjøs med skut i bindingsverk.
- tømmerlåve med tilbygd vognskjul og tømmerstall.

Skjemmende inngrep:

- ny vei med blågrå grus tvers over vollen
- skogsvei ut fra vollen i nordøst
- ny stor hytte nord for vollen

Haugplasset 53.14:

På vollen er det en seterbu som er fullstendig ombygd og et skjul. På kollen ved siden av vollen er det et tømmerfjøs og en tømmerløe.

De gamle setrene på Raje ligger delvis omgitt av hytter, delvis mer fritt. Det er bevart en del eldre seterbygninger, hvorav noen er helt ombygd. Vollene er i gjenroing og kun et fåtall voller blir i dag beita.

Område 22

Rajesetrene kulturlandskap, Kongsberg kommune
Økonomisk kartblad CC 036-5-2, 1:7.000

— : avgrensning kulturlandskapsområde

— : avgrensning botanisk interessante områder

Verdivurdering

Området kan karakteriseres som et særpreget landskap ut fra følgende kriterier:

- Kontinuitet
- Representativitet (K)
- Særpreg (N)
- Sjeldenhet (N)
- Hevd og tilstand (-)

Lite representativt artsutvalg. Forekomst av veirubloom er interessant. Innslag av den hensynskrevende arten søstermarihånd er svært sjeldent i fylket. På 1950-tallet sto det tusenvis av individer i området. Frem til i dag har arten gått sterkt tilbake. Dette har sikkert flere årsaker: opphør av seterdrift, hyttebygging og sau som i dag beiter i områder hvor det tidligere antagelig ble slått. Det er også funnet enkelte andre interessante blomsterplanter i området. På grunn av den botanisk interessante floraen, og spesielt forekomsten av søstermarihånd, vurderes området å ha svært høy botanisk verdi (****).

Haugplassetra 56.16 har et helhetlig bygningsmiljø med godt bevarte enkeltbygninger.

Raje er idag sterkt preget av hyttebebyggelse.

Utbyggingen av private familiehytter og turisthytter (Skrimhytta og Rajehytta) er en interessant historisk utvikling, men gjør området kulturlandskapsmessig mindre verdifullt. Området som helhet vurderes til å ha lav/middels kulturhistorisk verdi (*(*)).

Samlet sett vurderes området å ha *lokal verdi* i kulturlandskapssammenheng.

Krødsherad

Ti områder er undersøkt. Av disse er seks områder funnet å ha lav botanisk verdi (Spillhaug, Skinnes-gårdene, Haslerud, Bjørkerud, Bjøre, Lesteberg) og tre funnet å ha middels botanisk verdi (Hovden, Flaglia, Østensetrene). I tillegg ble et område, som trolig har høy kulturhistorisk verdi, vurdert å ha lav botanisk verdi (Bjertnes). Ingen områder er funnet å ha høy eller svært høy botanisk verdi, og følgelig ikke undersøkt nærmere kulturhistorisk eller omtalt her.

Lier

Begge undersøkte kulturlandskapsområder er funnet å ha spesielle kvaliteter og er omtalt her.

Hansebråten – Flårud

Undersøkelse

Botanikk: JEE, A og R. Elven, Tore Berg, Bård Bredeesen. Kulturhistorie: JJ.

Flårud er ikke undersøkt kulturhistorisk.

Beliggenhet

Kartblad M711: 1814 IV

UTM: NM 67 35

H.o.h.: 250-380 m.

Vegetasjonsregion: Boreonemoral region

Landskapsregion: Lavlandsdalføra i nedre Telemark,

Buskerud og Vestfold (Lier- og Sandedalen)

Beskrivelse

Området består av 4 plasser som ligger adskilt innpå skogen vest for Sjøstad kirke i Lierdalen. Hansebråten er en nedlagt plass. Bygningene er ikke i bruk. De er i forfall og delvis i ruin. Innmarka er slått. Pettersbråten er i bruk som feriested. Her er bygningene i bedre stand. En liten del av innmarka holdes i hevd som plen. Både arealene ovenfor og nedenfor tunet er i gjengroing. Siljuseter har lite bevart av eldre bygninger. Innmarka brukes til beite. Flårud er en gammel plass som har ligget brakk en tid. Plassen er nylig bosatt, med restaurering av bygninger og kulturmark. Innmarka slås. Berggrunnen i området består av kalk, som forvitrer lett og gir en fruktbar jordbunn med rik flora.

Biologisk verdifulle kulturmiljøer

1) Slåtteeng:

– små rester i kant av dyrket eng, ved Siljuseter. Delvis slått og delvis i gjengroing.

– rundt husene ved Hansebråten, brakklagt og flere steder i gjengroing. Enga er på omtrent 100 x 100 meter.

– mye av innmarka på Flårud er gammel, ugjødsel eller lite gjødsel slåtteeng.

2) Beitemark: I utmarka rett nord for gården Siljuseter. Saubeite, lite eller ikke gjødsel.

3) En styvet alm på Hansebråten.

4) To dammer øst på innmarka ved Flårud.

Vegetasjon og flora

Rike fuktenger og kanskje innslag av kalkrik, vekselfuktig eng utgjør deler av de tidligere slåtteengene ved Hansebråten. Her finnes bl.a. hjertegress, brudesporer, stortveblad, ballblom, enghaukeskjegg, storblåfjær, fagerknoppurt og marianøkleblom. På bergknauser og i tørrere deler av engene finnes kvitbergknapp og piggstarr.